

WIERZĘ W JEZUSA CHRYSZTUSA

Wykład 8

Ks. Piotr Jaworski

STARY TESTAMENT ZAPOWIADA JEZUSA CHRYSZTUSA

**„Pan obarczył Go winami nas wszystkich” (Iz 53,6)
– Mesjasz cierpiącym Sługą Jahwe.**

Podczas dzisiejszego wykładu zatrzymamy się na tekstach zapowiadających cierpienie i śmierć Mesjasza. Pozostajemy cały czas w Księdze Izajasza...

Podejmując temat cierpienia Mesjasza skupimy się na tekstach zawartych w Księdze Izajasza. Należy jednakże pamiętać, że choć księga ta została przekazana przez tradycję w jednolitej postaci, tzn. tworzące ją sześćdziesiąt sześć rozdziałów potraktowano jako całość i przypisywano jednemu autorowi, to ostateczne analizy literackie, filologiczne, historyczne oraz teologiczne sprawiły, że współcześnie uczeni wyróżniają trzy części Izajasza: Proto-Izajasz (rozdz. 1–39), Deutero-Izajasz (rozdz. 40–55) oraz Trito-Izajasz (rozdz. 56–66)¹. W poprzednich wykładach analizowaliśmy teksty zaczerpnięte z pochodzącej prawdopodobnie bezpośrednio od samego proroka pierwszej części Księgi Izajasza. Dzisiaj zatrzymamy się na części drugiej – tzw. Deutero-Izajaszu². Anonimowy prorok – zwany Deutero-Izajaszem – działał w schyłkowym okresie niewoli babilońskiej (lata 550-538 przed Chrystusem). Jego mowy skierowane do wygnańców judzkich rozwijają myśli i idee proroka Izajasza z VIII wieku. Ta część Księgi – od rozpoczynających ją słów: „*Pocieszajcie, pocieszajcie mój lud! – mówi wasz Bóg*” (Iz 40,1) nazywana również „*Księgą Pocieszenia*” – obejmuje pewne grupy poematów i pieśni. Bóg – Pan ludzkich dziejów – wstrząśnie potęgami świata, by wybawić swój ukochany lud, który już odpokutował za swoje grzechy. Nadchodzące wybawienie będzie tak wspaniałe, że przyćmi swym blaskiem nawet wspomniane przez Izraela jako największy cud wyjście z niewoli egipskiej. Wśród tych zapowiedzi szczególną uwagę czytelników oraz egzegetów zwracają cztery utwory liryczne:

¹ Por. L. Stachowiak, *Księga Izajasza II-III. Tłumaczenie – Wstęp – Komentarz* (Pismo Święte Starego Testamentu, t. IX, cz. 2), Poznań 1996, s. 21.

² Historyczne, językowe i teologiczne racje, przemawiające za odrębnością rozdziałów 40–55 zebrał i przedstawił w sposób usystematyzowany: T. Brzegowy, *Prorocy Izraela. Cz. I* (Academica 14), Tarnów 1999, s. 118-123.

tzw. „Pieśni o Słudze Jahwe” (Iz 42,1-9; 49,1-12; 50,4-11; 52,13–53,12)³. Utwory te rodzą wiele pytań, na które uczeni starali się znaleźć zadowalające odpowiedzi. Wśród najczęściej poruszanych kwestii należy wspomnieć te dotyczące następujących kwestii: Czy rzeczywiście pochodzą one od Deutero-Izajasza, czy też są późniejsze?; Jaki jest ich związek z kontekstem, w którym są umieszczone?; Ile wersetów obejmują poszczególne pieśni?; Z jakim gatunkiem literackim mamy do czynienia? Na te i wiele innych pytań można szukać odpowiedzi sięgając po szczegółowe opracowania⁴. Dla naszego wykładu wystarczy przyjąć, że prawdopodobnie pierwotnie „Pieśni” te stanowiły zwarty i niezależny zbiór, który dopiero wtórnie został podzielony i umieszczony w obecnym kontekście, z którym są dosyć luźno związane. Dlatego też zwykło się je czytać i analizować jako tworzące jeden cykl poświęcony tajemniczemu „słudze”⁵.

Kim jest bohater tego cyklu?

Protagonistą czterech „Pieśni o Słudze Jahwe” jest „Sługa Pański” lub „Sługa Jahwe”, określony za pomocą hebrajskiego rzeczownika *‘ebed JHWH*. W księgach Pisma Świętego tytuł ten nadawany był ludziom wybranym przez Boga do specjalnych zadań: patriarchom: Abrahamowi (Rdz 26,24) i Jakubowi (Ez 37,25); przywódcom: Mojżeszowi (Wj 14,31; Lb 12,7; Pwt 34,5; Joz 1,2; 1 Krl 8,53; 2 Krl 21,8) i Jozuemu (Joz 24,28); sędziom: Gedeonowi (Sdz 6,34) i Samsonowi (Sdz 14,6); królom: Saulowi (1 Sm 11,6), Dawidowi (2 Sm 3,13; 1 Krl 3,6; 2 Krl 7,19; 1 Krn 17,4; Ps 89,4,21), Ezechiaszowi (2 Krn 32,16); prorokom: Eliaszowi (2 Krl 9,36), Jonaszowi (2 Krl 14,25), Izajaszowi (Iz 20,3); a nawet Nabuchodonozorowi jako wykonawcy planów Jahwe (Jr 25,9; 27,6; 43,10)⁶. Księga Izajasza stosuje go również na określenie całego Izraela lub jego wiernej Bogu części (np. Iz 41,8-9; 42,19; 43,10; 44,1-2.21.26; 45,4; 48,20; 49,7)⁷. W omawianych fragmentach tytuł „sługa” jest użyty w specjalnym znaczeniu: odnosi się do jakiejś wyjątkowej osoby i jest jakby jej zastępczym imieniem⁸. W ciągu wieków usiłowano udzielić różnych odpowiedzi na pytanie: Kim jest „Sługa Jahwe” z „Pieśni” Deutero-Izajasza? W tym celu sięgano po interpretację zbiorową i indywidualną, proponowano wyjaśnienie mityczne i alegoryczne, wreszcie szukano kompromisu proponując rozwiązanie zbiorowo-indywidualne⁹. Wszystkie te propozycje nie są jednak zadowalające. Dlatego możemy zarzucić zarówno interpretację kolektywną jak i indywidualną historyczną na rzecz indywidualnego „sługi” o niezwykłej świętości, przewyższającej jakiegokolwiek Izraelitę. „Sługa Jahwe” ukazuje się stopniowo jako eschatologiczny pośrednik zbawienia¹⁰. Argumentem przemawiającym za słusnością takiego

³ Por. G. Witaszek, „Pieśni sługi Jahwe (Iz 42,1-7; 49,1-7; 50,4-9; 52,13–53,12)”, w: *Do kogóż pójdziemy? Ty masz słowa życia wiecznego* (Homo Meditans 19) (red. J. misiurek – A.J. Nowak – W. Słomka), Lublin 1998, s. 117-118; T. Brzegowy, *Prorocy Izraela. Cz. 1*, s. 116-117.

⁴ W sposób przejrzysty i skondensowany różne odpowiedzi uczonych na powyższe pytania zebrał i przedstawił: H. Strąkowski, „Problemy pieśni sługi Jahwe (Iz 42,1-7; 49,1-9; 50,4-9; 52,13–53,12)”, w: *Pastori et Magistro. Praca zbiorowa wydana dla uczczenia jubileuszu 50-lecia kapłaństwa Jego Ekscelencji Księdza Biskupa Doktora Piotra Kałwy Profesora i Wielkiego Kancelerza KUL* (red. A. Krupa), Lublin 1966, s. 103-108. Zagadnienie gatunku literackiego „Pieśni o Słudze Jahwe” omówił: T. Brzegowy, „Męka i śmierć Mesjasza według pieśni Izajasza o Słudze Jahwe”, *Krzyż Twój wielbimy* (red. A. Paciorek – A. Tronina – P. Łabuda) (Scripturae Lumen 3), Tarnów 2011, s. 34-35.

⁵ Por. T. Jelonek, *Prorocy Starego Testamentu*, Kraków 2007, s. 265-266; T. Brzegowy, „Męka i śmierć Mesjasza według pieśni Izajasza o Słudze Jahwe”, s. 34.

⁶ Por. W. Tyloch, „Pieśni Sługi Jahwe w drugiej części Księgi Izajasza (Iz 42,1-7; 49,1-9; 50,4-9; 52,13–53,12)”, *RBL* 11/4 (1958), s. 274; L. Stachowiak, *Księga Izajasza*, s. 344.

⁷ Por. L. Stachowiak, *Księga Izajasza*, s. 344.

⁸ Por. T. Jelonek, *Prorocy Starego Testamentu*, s. 266.

⁹ Omówienie i krytyczną ocenę różnych propozycji można znaleźć w: H. Strąkowski, „Problemy pieśni sługi Jahwe (Iz 42,1-7; 49,1-9; 50,4-9; 52,13–53,12)”, s. 110-112; L. Stachowiak, *Księga Izajasza*, s. 348-353; J. Lemański, „Cierpienia «sługi Boga» typem zbawczej Pasji Chrystusa (Iz 42,1-7)”, *VV* 1/1 (2002), s. 76-77; T. Brzegowy, „Męka i śmierć Mesjasza według pieśni Izajasza o Słudze Jahwe”, s. 53-59.

¹⁰ Por. T. Brzegowy, *Prorocy Izraela. Cz. 1*, s. 159.

rozwiązania jest również fakt, iż „Pieśni o Słudze Jahwe” wykazują uderzające podobieństwo z „Pieśniami o Emmanuelu”: jeśli porównamy słownictwo i obrazy tych tekstów, będziemy zaskoczeni ich tożsamością¹¹. Te liczne podobieństwa i ściśle paralele kierują naszą myśl ku tej samej postaci mesjańskiej¹².

Przejdźmy do pierwszej „Pieśni o Słudze Jahwe”. Jaki obraz się z niej wyłania?

Pierwsza pieśń jest wyrocznią, w której Bóg przedstawia swego „sługę” bliżej nieokreślonym słuchaczom. Istotne są zwłaszcza pierwsze cztery wersety czterdziestego rozdziału Księgi Izajasza (kolejne pięć wersetów stanowi ich rozwinięcie oraz zawiera komentarz do nich): „*Oto mój Sługa, którego podtrzymuję, Wybrany mój, w którym mam upodobanie. Sprawilem, że Duch mój na nim spoczął; On przyniesie narodom Prawo. Nie będzie wołał ni podnosił głosu, nie da słyszeć krzyku swego na dworze. nie złamie trzciny nadłamanej, nie zgasi ledwo tlejącego się knotka. On rzeczywiście przyniesie Prawo. Nie zniechęci się ani nie załamie, aż utrwali Prawo na ziemi, a jego pouczenia wyczekują wyspy*” (Iz 42,1-4). Jest to wyrocznia inwestytury, w której Jahwe – „*Pan Bóg, który stworzył i rozpiął niebo, rozpostarł ziemię wraz z jej plonami, dał ludziom na niej dech ożywczy i tchnienie tym, co po niej chodzą*” (w. 5) – „*powołuje*”, „*kształtuje*” i „*ustanawia*” swego sługę „*przymierzem dla ludzi*” oraz „*światłością dla narodów*” (por. w. 6)¹³. Jego misja ma więc charakter uniwersalny¹⁴. „Sługa” – wybrany przez Boga, cieszący się Jego upodobaniem (w. 1) oraz wsparciem (w. 6), a także wzbogacony darem Ducha (w. 1a; por. Iz 11,2) – ma ogłosić wszystkim narodom Prawo Boże (*mišpāt* w w. 1b oraz *mišpāt* i *tôrâ* w w. 4)¹⁵. W swej działalności będzie się odznaczał niezwykłą łagodnością (ww. 2-3), a jednocześnie determinacją i konsekwencją (w. 4)¹⁶. Będzie zdecydowany i niezłomny, aż doprowadzi do tego, że Prawo Boże będzie znane na całej ziemi – dotrze nawet do najdalszych wysp (w. 4b), które przez Hebrajczyków były uważane za krańce ziemi¹⁷. Jahwe objawia się nie tylko jako Stwórca, ale również Pan historii (por. w. 8), dlatego też to On jest gwarantem pomyślnego spełnienia misji swego „sługi”¹⁸.

W pierwszej „Pieśni” przedstawiony w niej „sługa Jahwe” ukazany jest jako wybrany i umiłowany przez Boga oraz przepełniony Jego Duchem. Jawi się on jako postać o cechach proroka, nauczyciela i króla, która zapewni narodom pomyślność, nakłaniając je do postępowania według zasad Przymierza i zaprowadzając w ten sposób porządek na świecie¹⁹. Akcent spoczywa na delikatnym i spokojnym usposobieniu, wyrażającym się zwłaszcza w trosce o słabych, zniechęconych i zranionych²⁰. Po te treści sięgają Ewangeliści. Najpierw podczas sceny chrztu oraz przemienienia Jezusa, gdy rozlegający się z nieba głos oznajmia: „*To jest mój Syn umiłowany, w którym mam upodobanie!*” (Mt 3,17; 17,5), a następnie cytując fragment podkreślający pokorę i cichość „sługi” i odnosząc go do postawy Jezusa (por. Mt 12,15-21)²¹. Echo „Pieśni o Słudze Jahwe”, możemy usłyszeć również w zapowiedzi Syme-

¹¹ Na taki związek zwraca uwagę H. Strąkowski, na potwierdzenie swojej tezy wyliczając szczegółowo zaobserwowane podobieństwa. Por. „Problemy pieśni sługi Jahwe (Iz 42,1-7; 49,1-9; 50,4-9; 52,13-53,12)”, s. 108-109.

¹² Por. T. Jelonek, *Prorocy Starego Testamentu*, s. 269.

¹³ Por. T. Brzegowy, „Męka i śmierć Mesjasza według pieśni Izajasza o Słudze Jahwe”, s. 37.

¹⁴ Por. R. Krawczyk, „Obraz Mesjasza w Pieśniach o słudze Jahwe”, *TSS* 4 (2007), s. 92-93.

¹⁵ Por. W. Tyloch, „Pieśni Sługi Jahwe w drugiej części Księgi Izajasza (Iz 42,1-7; 49,1-9; 50,4-9; 52,13-53,12)”, s. 277.

¹⁶ Por. T. Brzegowy, „Męka i śmierć Mesjasza według pieśni Izajasza o Słudze Jahwe”, s. 39-40.

¹⁷ Por. R. Krawczyk, „Obraz Mesjasza w Pieśniach o słudze Jahwe”, s. 91.

¹⁸ Por. J. Synowiec, *Oto twój król przychodzi. Mesjasz w pismach Starego Przymierza*, Kraków 1992, s. 151-154.

¹⁹ J. Synowiec, *Oto twój król przychodzi. Mesjasz w pismach Starego Przymierza*, Kraków 1992, s. 154.

²⁰ Por. J. Homerski, „Zbawiciel zapowiedziany – Sługa Pański (Iz 42,1-7; 49,1-6)”, w: *W kręgu Dobrej Nowiny* (red. J. Szłaga), Lublin 1984, s. 132.

²¹ Por. T. Hergesel – B. Kryszczuk, „Posłannictwo Sługi (Iz 42,1-7)”, *WPT* 13/2 (2005), s. 37-38; D. Adamczyk, „Cytaty z pieśni o Słudze Jahwe w Ewangeliach synoptycznych”, *RBL* 64/1 (2011), s. 70-71.

ona, który Jezusa nazywa „światłem na oświecenie pogan” (Łk 2,30-32) oraz w wypowiedzi Jezusa, który samego siebie określa „światłością świata” (J 8,12)²².

Co na temat Sługi Pańskiego możemy przeczytać w drugiej „Pieśni o Słudze Jahwe?”

Tematyka drugiej pieśni jest ściśle związana z pierwszą, z tym że tym razem głos zabiera również sam „sługa”. Mówi w pierwszej osobie, przedstawiając listy uwierzytelniające, które legitymują jego misję: „Wyspy, posłuchajcie mnie! Ludy najdalsze, uważajcie! Powołał mnie Pan już z łona mej matki, od jej wnętrzości wspomniął moje imię. Ostrem mieczem uczynił me usta, w cieniu swej ręki mnie ukrył. Uczynił ze mnie strzałę zaostrzoną, utaił mnie w swym kołczanie. I rzekł mi: «Ty jesteś Sługą moim, Izraelu, w tobie się rozstawię». (Iz 49,1-3)²³. Jest to fragment autobiograficzny, w którym „Sługa Jahwe” – wzorem starotestamentalnych proroków (por. np. Iz 6) – opowiada o swoim powołaniu. Zwraca się do całej ludzkości (por. w. 1a), by ta skierowała uwagę na jego szczególne relacje z Jahwe oraz na zleconą mu przez Niego misję²⁴. Bóg przygotował go do spełnienia zleconego mu posłannictwa jeszcze przed narodzeniem (w. 1b; por. w. 5a). Ponieważ ma spełniać zadanie mówcy, został obdarzony wyjątkową zdolnością przekonywania. Mówiąc o niej posługuje się przenośniami, w których porównuje swe usta do ostrego miecza, a siebie – do spiczastej strzały (w. 2). Sługa będzie więc docierał skutecznie do swych słuchaczy: zarówno tych bezpośrednich, jak też tych oddalonych. Obrazy te zwracają uwagę na siłę przekonywania oraz trafność przekazywanej nauki²⁵. Wersety te ukazują także „sługę” jako skuteczne narzędzie w ręku Boga, którym posłuży się On jak wojownik²⁶.

Posługując się językiem jako orężem, „sługa” ma do spełnienia specjalną misję. Opisują ją kolejne wersety pieśni: „A teraz przemówił Pan, który mnie ukształtował od urodzenia na swego Sługę, bym nawrócił do Niego Jakuba i zgromadził Mu Izraela. A mówił: «To zbyt mało, iż jesteś Mi Sługą dla podźwignięcia pokoleń Jakuba i sprowadzenia ocalałych z Izraela! Ustanowię cię światłością dla pogan, aby moje zbawienie dotarło aż do krańców ziemi»” (Iz 49,5-6). Jest to misja uniwersalna, obejmująca swym zasięgiem nie tylko lud wybrany, ale również wszystkie pozostałe narody. Ma ona podwójny charakter: w stosunku do ludu wybranego – zgromadzenie Izraela z fizycznego i duchowego rozproszenia i skupienie go wokół Boga; wobec narodów pogańskich – przyniesienie światłości czyli objawienia Bożego oraz zbawienie. A zatem zbawienie przyniesione przez „sługę” nie jest zarezerwowane jedynie dla wybranych, ale ma charakter uniwersalny²⁷.

Uskarżając się na nieskuteczność podjętych wysiłków, „sługa” nie traci jednak nadziei (por. także Iz 42,4a), ponieważ jest przekonany, że dzięki wsparciu od Boga spełni swą misję i otrzyma nagrodę od Jahwe, któremu – pomimo przeciwności (por. w. 4a) – wiernie służy: „Ja zaś mówiłem: Próżno się trudziłem, na darmo i na nic zużyłem me siły. Lecz moje prawo jest u Pana i moja nagroda u Boga mego. Wstawiłem się w oczach Pana, Bóg mój stał się moją siłą” (Iz 49,4)²⁸.

²² Por. G. Witaszek, „Pieśni sługi Jahwe (Iz 42,1-7; 49,1-7; 50,4-9; 52,13–53,12)”, s. 120; D. Adamczyk, „Cytaty z pieśni o Słudze Jahwe w Ewangeliach synoptycznych”, 70.

²³ Por. R. Krawczyk, „Obraz Mesjasza w Pieśniach o słudze Jahwe”, s. 94.

²⁴ Por. T. Brzegowy, „Męka i śmierć Mesjasza według pieśni Izajasza o Słudze Jahwe”, s. 41.

²⁵ Por. R. Krawczyk, „Obraz Mesjasza w Pieśniach o słudze Jahwe”, s. 94-95; T. Brzegowy, „Męka i śmierć Mesjasza według pieśni Izajasza o Słudze Jahwe”, s. 41.

²⁶ Por. J. Homerski, „Zbawiciel zapowiedziany – Sługa Pański (Iz 42,1-7; 49,1-6)”, s. 132-133; J. Synowiec, *Oto twój król przychodzi*, s. 156; R. Krawczyk, „Obraz Mesjasza w Pieśniach o słudze Jahwe”, s. 95.

²⁷ Por. J. Homerski, „Zbawiciel zapowiedziany – Sługa Pański (Iz 42,1-7; 49,1-6)”, s. 134-136; G. Witaszek, „Pieśni sługi Jahwe (Iz 42,1-7; 49,1-7; 50,4-9; 52,13–53,12)”, s. 121.

²⁸ Por. E. Zawiszewski, „Cierpiący sługa Jahwe (Iz 42,1-7; 49,1-9; 50,4-9; 52,13–53,12)”, w: *Męka Jezusa Chrystusa* (red. F. Gryglewicz), Lublin 1986, s. 48-49; J. Synowiec, *Oto twój król przychodzi*, s. 157; R. Krawczyk, „Obraz Mesjasza w Pieśniach o słudze Jahwe”, s. 96.

A zatem w drugiej „Pieśni” pojawia się już zwiastun przeciwności, na jakie „Sługa Jahwe” napotka podczas pełnienia swojej misji.

Rzeczywiście, na horyzoncie pojawiają się przeciwności, którym powołany musi stawić czoła. Jednak świadomość wagi powierzonego zadania zwycięża. Motyw ten został podjęty w trzeciej „Pieśni”. Jest ona konfesją – swoistym manifestem „sługi Jahwe”²⁹, w którym najpierw zwraca on uwagę na fundament swego posłannictwa: „*Pan Bóg mnie obdarzył językiem wymownym, bym umiał przyjść strudzonemu krzepiącym słowem. Każdego ranka pobudza me ucho, bym słuchał jak uczniowie*” (Iz 50,4). „Sługa” jest pilnym uczniem Jahwe³⁰ i spełnia więc posłannictwo proroka – jest heroldem ogłaszającym ludowi słowo usłyszane od Boga³¹. Zadanie to wymaga z jednej strony posłuszeństwa, a z drugiej wierności³². A to kosztuje, zwłaszcza gdy słuchacze nie są skorzy do przyjmowania przekazywanego orędzia i swój sprzeciw wyładowują na osobie głosiciela (czego doświadczyli prorocy – por. np. Jr 11,18-19; 15,15; 20,9)³³. Wymaga to samozaparcia oraz cierpliwości. Taką właśnie postawę przyjmuje „sługa” wobec agresji słuchaczy: „*Pan Bóg otworzył mi ucho, a ja się nie oparłem ani się nie cofnąłem. Podąłem grzbiet mój bijącym i policzki moje rwącym mi brodę. Nie zasłoniłem mojej twarzy przed zniewagami i opluciem*” (Iz 50,5-6)³⁴. Bicie po grzbiecie jest bolesne, ale jeszcze bardziej bolesne – bo dodatkowo upokarzające – jest szarpanie za brodę, a zwłaszcza oplucie twarzy (por. Lb 12,14; Pwt 23,9; 2 Sm 10,4), które wśród Izraelitów uchodziło za największą zniewagę³⁵. Zdziwiająco, jak dokładnie temu proroctwu odpowiadają niektóre szczegóły męki Chrystusa: zniewagi, bicie, oplwanie i wyszydzenie w pałacu Kajfasza (Mt 26,67; Mk 14,65; Łk 22,63-65; J 18,22) oraz bicowanie i wyśmianie w pretorium Piłata i na Golgocie (Mt 27,26-44)³⁶.

Siłę do cierpliwego i pokornego znoszenia zniewag „sługa” czerpie od Boga, któremu bezgranicznie ufa: „*Pan Bóg mnie wspomaga, dlatego jestem nieczuły na obelgi, dlatego uczyniłem twarz moją jak głąz i wiem, że wstydu nie doznam*” (Iz 50,7)³⁷. Nawet w obliczu śmiertelnego niebezpieczeństwa „sługa Jahwe” nie załamuje się, gdyż widzi w Bogu nie tylko sędziego, ale również obrońcę³⁸. Ostatecznie Jahwe objawi słuszność jego działania i niewinność jego życia: „*Blisko jest Ten, który mnie uniewinni. Kto się odważy toczyć spór ze mną? Wystąpmy razem! Kto jest moim oskarżycielem? Niech się zbliży do mnie! Oto Pan Bóg mnie wspomaga. Któż mnie potępi? Wszyscy razem pójdą w strzepy jak odzież, mól ich pożre*” (Iz 50,8-9)³⁹.

²⁹ Por. T. Brzegowy, „Męka i śmierć Mesjasza według pieśni Izajasza o Słudze Jahwe”, s. 43.

³⁰ Por. J. Homerski, „Cierpiący Mesjasz w starotestamentalnych przepowiedniach prorockich”, *RTK* 27/1 (1980), s. 28-29; R. Krawczyk, „Obraz Mesjasza w Pieśniach o słudze Jahwe”, s. 100-101.

³¹ Por. T. Hergesel – B. Kryszczuk, „Posłannictwo Sługi (Iz 42,1-7)”, s. 43-44.

³² Por. E. Zawiszewski, „Cierpiący sługa Jahwe (Iz 42,1-7; 49,1-9; 50,4-9; 52,13-53,12)”, s. 49-50.

³³ Por. J. Synowiec, *Oto twój król przychodzi*, s. 159; T. Brzegowy, „Męka i śmierć Mesjasza według pieśni Izajasza o Słudze Jahwe”, s. 43.

³⁴ Por. G. Witaszek, „Pieśni sługi Jahwe (Iz 42,1-7; 49,1-7; 50,4-9; 52,13-53,12)”, s. 122; T. Brzegowy, „Męka i śmierć Mesjasza według pieśni Izajasza o Słudze Jahwe”, s. 44.

³⁵ Por. J. Homerski, „Cierpiący Mesjasz w starotestamentalnych przepowiedniach prorockich”, s. 30; R. Krawczyk, „Obraz Mesjasza w Pieśniach o słudze Jahwe”, s. 101; T. Brzegowy, „Męka i śmierć Mesjasza według pieśni Izajasza o Słudze Jahwe”, s. 44.

³⁶ Por. G. Witaszek, „Pieśni sługi Jahwe (Iz 42,1-7; 49,1-7; 50,4-9; 52,13-53,12)”, s. 122.

³⁷ Por. W. Tyloch, „Pieśni Sługi Jahwe w drugiej części Księgi Izajasza (Iz 42,1-7; 49,1-9; 50,4-9; 52,13-53,12)”, s. 282; G. Witaszek, „Pieśni sługi Jahwe (Iz 42,1-7; 49,1-7; 50,4-9; 52,13-53,12)”, s. 122; R. Krawczyk, „Obraz Mesjasza w Pieśniach o słudze Jahwe”, s. 101.

³⁸ Por. J. Homerski, „Cierpiący Mesjasz w starotestamentalnych przepowiedniach prorockich”, s. 34; E. Zawiszewski, „Cierpiący sługa Jahwe (Iz 42,1-7; 49,1-9; 50,4-9; 52,13-53,12)”, s. 50.

³⁹ Por. J. Synowiec, *Oto twój król przychodzi*, s. 160; G. Witaszek, „Pieśni sługi Jahwe (Iz 42,1-7; 49,1-7; 50,4-9; 52,13-53,12)”, s. 122; R. Krawczyk, „Obraz Mesjasza w Pieśniach o słudze Jahwe”, s. 102; T. Brzegowy, „Męka i śmierć Mesjasza według pieśni Izajasza o Słudze Jahwe”, s. 44.

W trzeciej „Pieśni o Słudze Jahwe” po raz pierwszy z całą wyrazistością pojawiła się myśl o dobrowolnym przyjęciu cierpienia, aczkolwiek nie został jeszcze wskazany cel tej ofiary.

Dokładnie tak! Punkt kulminacyjny przynosi dopiero ostatnia – czwarta pieśń⁴⁰. Składa się ona z trzech części: pierwszą (Iz 52,13-15) oraz trzecią (Iz 53,10-12) stanowi wyrocznia Jahwe, zaś środkowa (Iz 53,1-9) to zbiorowa lamentacja nad losem „sługi”⁴¹. Zebrani są świadkami jego wielkiego poniżenia i cierpienia: „*On wyrósł przed nami jak młode drzewo i jakby korzeń z wyschniętej ziemi. Nie miał on wdzięku ani też blasku, aby chciano na niego popatrzeć, ani wyglądu, by się nam podobał. Wzgardzony i odepchnięty przez ludzi, Mąż boleści, oswojony z cierpieniem, jak ktoś, przed kim się twarz zakrywa, wzgardzony tak, iż mieliśmy go za nic*” (Iz 53,2-3). Cierpieniu fizycznemu towarzyszy cierpienie duchowe⁴². Patrzący odwracają wzrok. Czynią to nie tyle z przerażenia, co z pogardy, gdyż uznają „sługę” za przeklętego przez Boga. Taka była bowiem w myśli semickiej ocena człowieka dotkniętego cierpieniem (por. w. 4b)⁴³.

Tymczasem sługa Jahwe jest niewinny, a cierpi jedynie dlatego, że wziął na siebie winy i cierpienia innych ludzi: „*Lecz on się obarczył naszym cierpieniem, on dźwigał nasze boleści, a my uznaliśmy go za skazańca, chłostanego przez Boga i zdeptanego. Lecz on był przebity za nasze grzechy, zdruzgotane za nasze winy. Spadła nań chłosta zbawienna dla nas, a w jego ranach jest nasze uzdrowienie. Wszyscyśmy pobłądzili jak owce, każdy z nas się zwrócił ku własnej drodze, a Pan obarczył go winami nas wszystkich*” (Iz 53,4-6). Podmiot liryczny – nawiązując do przekonania, że cierpienie jest karą za grzech – ukazuje „sługę” jako tego, który przyjmuje karę, która należała się innym: „*On się obarczył naszym cierpieniem, on dźwigał nasze boleści*” (w. 4a), „*On był przebity za nasze grzechy, zdruzgotany za nasze winy*” (w. 5a), „*Za grzechy mego ludu został zbity na śmierć*” (w. 8d). Cierpienia te mają więc charakter zastępczy jako zadośćuczynienie za grzechy ludzi, którym sługa przez swoje cierpienie wysłużył zbawienie (w. 5b)⁴⁴. Po raz pierwszy w Starym Testamencie pojawia się tak wyraźnie sprecyzowana myśl, iż jeden człowiek może przez swoje cierpienie dokonać ekspiacji za winy drugiego człowieka⁴⁵. Więcej – stanie się ofiarą przebłagalną za winy wszystkich ludzi⁴⁶.

Ekspiacyjna ofiara „sługi Jahwe” ma charakter dobrowolny: „*Dręczono go, lecz sam pozwolił się gnębić, nawet nie otworzył ust swoich. Jak baranek na rzeź prowadzony, jak owca niema wobec strzygących ją, tak on nie otworzył ust swoich*” (Iz 53,7; por. 42,4; 50,5.7; 53,12). Co więcej, w przeciwieństwie do cierpiących sprawiedliwych nie przywołuje kary na swych nieprzyjaciół (Ps 7; 31; 35; 38; 69; 109), lecz znosi ból w milczeniu⁴⁷. „Pieśń” nie tylko wspomina ogromne cierpienia, ale również ukazuje scenę finałową: śmierć „sługi”. Jest ona wynikiem niesprawiedliwie wydanego wyroku: „*Po udręce i sędzie został usunięty; a kto się przejmuje jego losem? Tak! Zglądono go z krainy żyjących; za grzechy mego ludu został zabity na śmierć. Grób mu wyznaczono między bezbożnymi, i w śmierci swej był na równi z bogaczem, chociaż nikomu nie wyrządził krzywdy i w jego ustach kłamstwo nie*”

⁴⁰ Por. E. Zawiszewski, „Cierpiący sługa Jahwe (Iz 42,1-7; 49,1-9; 50,4-9; 52,13–53,12)”, s. 53.

⁴¹ Por. J. Synowiec, *Oto twój król przychodzi*, s. 160; T. Brzegowy, „Męka i śmierć Mesjasza według pieśni Izajasza o Słudze Jahwe”, s. 44-46.

⁴² Por. R. Krawczyk, „Obraz Mesjasza w Pieśniach o słudze Jahwe”, s. 106.

⁴³ Por. J. Homerski, „Cierpiący Mesjasz w starotestamentalnych przepowiedniach prorockich”, s. 31; E. Zawiszewski, „Cierpiący sługa Jahwe (Iz 42,1-7; 49,1-9; 50,4-9; 52,13–53,12)”, s. 51-52; T. Brzegowy, „Męka i śmierć Mesjasza według pieśni Izajasza o Słudze Jahwe”, s. 48.

⁴⁴ Por. J. Homerski, „Cierpiący Mesjasz w starotestamentalnych przepowiedniach prorockich”, s. 35; E. Zawiszewski, „Cierpiący sługa Jahwe (Iz 42,1-7; 49,1-9; 50,4-9; 52,13–53,12)”, s. 52; R. Krawczyk, „Obraz Mesjasza w Pieśniach o słudze Jahwe”, s. 106-107.

⁴⁵ J. Homerski, „Cierpiący Mesjasz w starotestamentalnych przepowiedniach prorockich”, s. 35; T. Brzegowy, „Męka i śmierć Mesjasza według pieśni Izajasza o Słudze Jahwe”, s. 49.

⁴⁶ W. Tyloch, „Pieśni Sługi Jahwe w drugiej części Księgi Izajasza (Iz 42,1-7; 49,1-9; 50,4-9; 52,13–53,12)”, s. 286.

⁴⁷ Por. G. Witaszek, „Pieśni sługi Jahwe (Iz 42,1-7; 49,1-7; 50,4-9; 52,13–53,12)”, s. 123; R. Krawczyk, „Obraz Mesjasza w Pieśniach o słudze Jahwe”, s. 108.

postało” (Iz 53,8-9). Upokorzenie nie ominie „sługi” nawet po śmierci – choć będzie bez winy, zostanie zaliczony w poczet bezbożnych (ww. 9.12; por. Mk 15,28; Łk 22,37)⁴⁸.

Jakie jest przesłanie czterech „Pieśni o Słudze Jahwe” dla nas – wyznawców Jezusa Chrystusa?

Prorok – mimo iż pisze o przyszłych losach „Sługi Jahwe” – wypowiada się tak, jakby kontemplował wydarzenia już dokonane (użyty został czas przeszły). Dzięki Bożemu objawieniu widzi już oczyma wyobraźni dobrowolną ofiarę zastępczą, jaką złożył ów „sługa”. Sięgając po te teksty zauważamy niezwykle podobieństwo do opisów męki Jezusa Chrystusa u czterech ewangelistów (Mt 26–27; Mk 14–15; Łk 22–23; J 18–19)⁴⁹. Nie uszło to uwadze naczelnego rabina Rzymu. Eugenio Zolli – już po swoim nawróceniu na chrześcijaństwo – złożył następujące świadectwo: „*W drugiej części Księgi Izajasza znalazłem zdumiewający obraz Sługi Bożego, opisany przez proroka, i skłoniłem głowę moją, i ugiąłem kolana do stóp krucyfiksu. W tym proroctwie rozpoczęta jest idea uniwersalnego królestwa Jezusa, która przejęła mnie entuzjazmem dla wielkiej postaci, opisanej przez proroka*”⁵⁰. Zwłaszcza czwarta – najdłuższa „Pieśń” – kryje w sobie tak wielką zgodność z wydarzeniami, które rozegrały się ponad pięć wieków później, że przez badaczy została nazwana „*Męką Pana naszego Jezusa Chrystusa według Izajasza*”, a prorokowi zjednała tytuł „*Piątego Ewangelisty*”⁵¹.

Pytanie: Jakim hebrajskim terminem został określony „Sługa Jahwe”?

Literatura:

D. Adamczyk, „Cytaty z pieśni o Słudze Jahwe w Ewangeliach synoptycznych”, *RBL* 64/1 (2011), s. 65-82.

M. Bednarz, *Jezus Sługą Pańskim według Nowego Testamentu*, Tarnów 2001.

J. Paściak, *Izajasz wieszczem Chrystusa* (Attende Lectioni 12), Katowice 1987.

⁴⁸ Por. J. Homerski, „Cierpiący Mesjasz w starotestamentalnych przepowiedniach prorockich”, s. 32-33; J. Synowiec, *Oto twój król przychodzi*, s. 163; T. Brzegowy, „Męka i śmierć Mesjasza według pieśni Izajasza o Słudze Jahwe”, s. 52.

⁴⁹ Por. J. Homerski, „Cierpiący Mesjasz w starotestamentalnych przepowiedniach prorockich”, s. 32-33; J. Synowiec, *Oto twój król przychodzi*, s. 163; T. Brzegowy, „Męka i śmierć Mesjasza według pieśni Izajasza o Słudze Jahwe”, s. 52.

⁵⁰ Cytat za: H. Strąkowski, „Problem pieśni sługi Jahwe (Iz 42,1-7; 49,1-9; 50,4-9; 52,13–53,12)”, s. 121-122.

⁵¹ T. Jelonek, *Prorocy Starego Testamentu*, s. 267.